

MESELELER SERİSİ No. 1

YENİ NESLE Açık Mektup

(Quo vadis Âbidin Dino?)

Yazan
MECDİ DEVRİM

RIZA KOŞKUN MATBAASI
İSTANBUL
1940

“Yeni nesle,, açık mektup

(Quo vadis Âbidin Dino?)

İstiklâl gazetesinde başlayan ve gürültüsü henüz kesilmeyen “Yeni Nesil,, davasının en keskin ve açık bir ifadesi olması icabeden beyannameyi Tan’ın 24.1.40 nüshasında okudum. Kanaatime göre ileri sürdüklerinizi şöyle hülâsa etmek mümkündür:

1 — Şimdiye kadar İstiklâl, Son Posta gibi gazetelerde ve Servetifünunda yaptığımız gürültü sırf alâkayı celbetmek için idi. Biz asıl maksadımızı bu beyannameyle ortaya koyuyoruz.

2 — Bize bitişik eski nesilden bizi aşılmaz bir uçurum ayırıyor: Büyük Harp. Biz, Büyük Harp sonrası nesli, bu harpten evvelki nesilden bambaşka bir düşünce tarzına malikiz. “Büyük Harpte açlık, karanlık, hastalık ve ıstırap örsünde döğüle döğüle pişen neslimiz işte bu hengâmede doğdu ve bir anda yepyeni bir ruh haletile bambaşka bir kafa tipine gebe kaldı.”

3 — Neslimizin “Can ve kan üstünlüğüne” inanıyoruz.

4 — Tanzimata kadar “Hakikî, halis ve tezatsız bir âlem,, vardı ve o devirde yaratılan eserler bu tezatsız âlemin “Kemale ermiş” bir örneğidir.

5 — “Tanzimattan Büyük Harp başlangıcına ge-

linceye kadar, Avrupalılaşma davasında, Türk san'at-kâr ve münevverinin mutlak olarak arzettiği levha deren bir aciz, sefil bir iflâs, eşsiz bir apışma felâketinden başka bir şey değildir.

Jeune Turc tipile inkılâbı, Edebiyatı Cedide ile sanatı ve kamusu Felsefe ile tefekkürü kurduğunu vehmeden Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanat ve fikir adamı gününde ne maziyi ve ne de istikbali, ne Şarkı ve ne Garbı anlıyabilmiş mucize çapında azametli bir ah-maktır”

6 — Umumî harbin memlekete mal olduğu büyük felâket ve acıları hiç kimse ne anlattı ne de tasvir etti.

7 — Şarkın ve Garbın hakikî (authentique) ve kıymetli sanat ve fikir âlemiyle ilk temasa geçen nesil bizimkidir.

Şimdi bu iddiaları teker teker gözden geçirelim:

I. — 24. 1. 940 tarihine kadar gazete ve mecmualarda yaptığınız gürültü ile nazarı dikkati celbettikten sonra o tarihten itibaren sistemli olarak müdafaa etmeyi vaad ettiğiniz özlü tezleri hâlâ beklemekteyiz. Yoksa o gürültü kuru gürültüden ibaret olmasın?.

II — Eski nesille bizimkini ayıran bir fark olduğunu ben de kabul ediyorum. Fakat, aldanmayalım, bu ayrılık bugünkü neslin pek cüz'î bir kısmında, o da münevver ve yarı münevver şehir halkında, mevcuttur. Bu iddia ortaya atılırken unutulmuş iki mühim nokta var:

a — Türkiyenin, sanayileşmesine rağmen, daha henüz ve uzun zamanlar için, bir ziraat memleketi, hem de ziraî reformunu daha yapmamış bir memleket olması. Bunun ne demek olduğunu her halde kestirirsin Abidinciğim. Bu Türkiyede daha bir çok yerlerde patriarkal ve derebey iktisat tarzı mevcuttur demektir. Bu gibi mıntakalarda —ki bunlar memleketimizde oldukça

mühim bir yer işgal etmektedirler— bu muhitte doğup büyüyen yeni ve eski nesil arasında kafa itibariyle ne gibi bir “uçurum” bulunduğunu lütfen izah etmeni rica edeceğim. Anadoluda hiç bulunmadım desem yeridir ama Anadoludan gelen kesif bir genç kütlesi arasında epeyce vakit geçirdiğimi iddia edebilirim, ve müsaade edersen nesillerin düşünüş tarzları arasında uçurlara tesadüf etmediğimi söyleyeyim: hele büyük harbin Av-
rupada açtığı uçurlara...

b — Biz, yeni nesli, eski nesilden ayıran aşılmaz duvar büyük harp zelzelesidir diyorsun, acaba bu iddia Türkiye için tam mânâsiyle varit midir?

Filhakika Avrupada meselâ Fransa, İngiltere, Almanya, Belçika gibi memleketlerde harp evveli ve harp sonrası nesli diye bir fark yapmak mümkündür. Zira olgun ve hatta geçmiş bir hale gelen bu cemiyetlerde büyük harp bir türlü zail olmayan, hatta günden güne artan bir huzursuzluk yaratmıştır. Bu sarsıntı veya huzursuzluğun asıl sebebi cemiyetin temelinde, yani iktisadî temel ile içtimaî bünye arasındaki tezatta, olmakla beraber neticesi kafalarda bir ayrılık, düşünüş tarzında bir İnkılâp halinde meydana çıkmaktadır. Fakat yine tekrar ediyorum, Türkiye için bugün böyle bir iddia ortaya atmak ilmen doğru olur mu?

Kanaatime göre hayır. Çünkü bu saydığım Avrupa memleketlerine nazaran Türkiye büyük harpten daha derin bir içtimaî zelzele ile çalkanmıştır. Türk İnkılâbı ismini verdiğimiz hadisenin zelzelesiyle. Avrupada büyük harp gözleri, fikirleri açtı, kafalara yeni ve ulaşılması mümkün geniş ufuklar açtı. Fakat bugün için ve 21 - 22 senedir bu ufuklar hâlâ ufuk halinde kalarak kâh genişleyip, kâh daralıyor, kâh aydınlanıp kâh kararlıyor ve Avrupanın huzursuzluğu da tempo değiştirerek devam edip gidiyor..

Halbuki Türkiye için vaziyet bambaşkadır. Zira Avrupanın yüzlerce sene evvel kurduğu içtimai nizamı kat'î olarak Türkiye ancak İstiklâl harbinden sonra Türk İnkilâbı ile kurmuştur. İstiklâl harbi başlangıcında bize görünen ufuk, modern Avrupa çağı olmakla beraber biz ona kadar varabildik, onu tahakkuk ettirebildik. Açıkçası Tanzimatla gebe kalan yarı Türk, yarı Osmanlı cemiyeti bugünkü nizamı doğurabildi. Halbuki Büyük harpte gebe kalan Avrupa bir türlü doğuramıyor, yani her yeni kurulan içtimai nizamda olduğu gibi bizde de bugünkü ihtiyar Avrupanın endişe ve huzursuzluğunu bulmak imkânı yoktur.

Görüldüğü gibi bugün Avrupada çatışan yeni nesil ve eski nesil, harp sonrası zihniyeti ve harp evveli zihniyeti, daha doğrusu irtica ve inkilâp uçurumuyla bizdeki uçurum arasında mahiyet farkı olması lâzım geliyor. 150 ve hatta 200 sene evvel bugün Türkiyenin vardığı çağa varan Avrupa en aşağı 100 senedenberi bir "revision des valeurs", bir kıymetleri tekrar tartma amelîyesine başladıktan sonra cemiyetteki bütün kıymetlere hakikî değerlerini vermiş ve onları lâayık oldukları yerlere koymağa azmetmiş gibi görünüyor. Bu bugünkü Avrupa ve dünya huzursuzluğunun başka bir ifadesinden ibarettir. Halbuki, büyük harp felâketinden sonra İnkilâpla doğan, Yeni Türkiye tarihimizde ilk defa gün-gören tam mânâsile Avrupai cemiyet tipidir. Malûm olduğu veçhile cemiyet tipleri ebedî değil birer tarihî makule (catégorie) dirler amma bunların muhtelif çağları arasında bir tefrik yapmıyarak Avrupa için doğru olan büyük harp uçurumunu Türkiye için de bugün aynen kabul edecek olursak ilim değli klişecilik yapmış oluruz. Büyük harp felâketi bütün dünya memleketleri üzerinden gelip geçerken o memleketlerin dahilî bün-yelerine, vardıkları tarihî çağa göre tesirler icra etti..

Bizde en büyük tesiri millî Kurtuluş Savaşı ve Türk İnkılâbına yol açmış olmasıdır. Bu İnkılâpla meydana gelen yeni cemiyet tipi de içinde bulunduğu merhale bakımından bugünkü Avrupanın duyduğu huzursuzluğu henüz duyacak kadar tekâmül etmemiştir.

Bizde, kafalarda inkılâp yapacak hadise, belki ikinci büyük harp, belki de başka daha mühim bir hadise tarafından teşkil edilecektir. Bunu katiyetle söylemek, bugün kehanet olur; fakat muhakkak olan bir şey varsa o da bizdeki eski yeni kavgasının Avrupada cereyan eden kavgaya benzemediği ve şimdilik, bir kaç sene için dahi olsa, benzemiyeceğidir. Zira biz, kısmen de olsa, daha günümüze kadar gelen Osmanlı cemiyetinin bakıyelerini tasfiye ile mükellef bulunuyoruz. Halbuki Avrupa 200 senedenberi bu tipteki cemiyetin tasfiyesile meşguldür.

Kanaatime göre bizdeki kavga, şimdilik, daha ziyade Türk İnkılâbının getirdiği veya canlandırdığı bir sürü mefhumun mahiyetini tespit etmek için cereyan etmelidir. Zira bugün cemiyetimizde carî olan bir çok mefhum tamamen müphem ve iki yüzlü bir mahiyet taşımaktadır. Bu günkü genç, yani inkılâpçı, neslin yapacağı mühim ve tarihî işlerden biri de bu mefhumlara ilmî sahada olsun, veya san'at sahasında olsun, tamamen inkılâpçı bir muhteva vererek onları yarı feodal Osmanlı cemiyetinin damgasını taşımaktan kurtarmaktır. Bu suretle modern, ileri ve inkılâpçı nesillerin yetişmesine büyük bir yardım yapılmış olacaktır.

Kanaatime göre bizim, yani inkılâpçı Türk gençliğinin, modern Türkiyede yapacağımız bir "revision des valeurs" hareketi ancak bu suretle, yani Osmanlı cemiyetinin bakıyelerini fikriyat sahasında tasfiye etmekle, başhyabilir. Bizim eski ve yeni kavgamız ancak ve ancak bu kıymetleri baştan tartma hareketiyle başhyabi-

lır. Zira lisan bilmediği için bütün dünyadan bihaber genliğimize ancak bu sayede ve bu suretle yeni ufuklar açabiliriz. Esasen mefhumlar ve muhtevalar, yeni dünya görüşleri, ve yeni telâkkiler etrafında yapılmayan bir eski yeni kavgasının lâletayin bir post, bir mevki dögüşünden bilmem ne farkı olur?

Şimdi akla şöyle bir sual gelebilir: "Acaba Türkiyede başlayacağımız bir "revision des valeurs" hareketi Avrupada olduğu gibi 100 sene mi sürecek? Acaba bugün Avrupada had bir şekil alan, had bir safhaya giren bu kavgadan genç, yani inkılâpçı, Türk nesli istifade edemez mi? Türkiye budu mücerrette mi yaşıyor? Avrupada Anavatanlarda cereyan eden ve kısmen de müstemlekelerine sirayet eden bu çarpışmanın Türkiye üzerinde hiç tesiri yok mu?"

Bu suallere "hayır" diye cevap vermek şüphesiz hakikate aykırı olur. Modern Türkiyede başlayacak olan bir "kıymetleri tekrar tartma" hareketinin Avrupadaki kadar uzun sürmiyeceği muhakkaktır. Zira Avrupanın tecrübesi ve vardığı neticeler bizde taharri ve münakaşa, tereddüt ve kanaat devrelerini çok kısaltacaktır (1).

Sonra yeni eski kavgasına atılan ve bunu büyük harp zelzelesiyle izah etmeğe kalkışan gençlerimizin Avrupanın tesiri altında kaldıkları muhakkaktır. Bu da gösteriyor ki Avrupa ve dünya gidişatının muasır Türkiye üzerinde hiç ihmal edilmeyecek tesirleri vardır. Bu sözlerimle bizde başlanacak ciddî bir kıymetleri baştan tartma hareketinin Avrupa tecrübe ve tesirinden büyük yardımlar göreceğini söylemek istiyorum. Kanaatimce

(1) Bizde bugün bile bu devreleri Avrupa ile beraber yaşamış ve halletmiş birkaç şahsın mevcut olması birşey ifade etmez. Zira dâva ve nesil (bu kelime yerinde olmamakla beraber) dendiği zaman hiç olmazsa kuvvetli bir akalliyet kastedilir.

bu keyfiyette bu hareketi bir an evvel başlamamıza ikinci ve kuvvetli bir sebep teşkil etmelidir.

III — Neslimizin “can ve kan üstünlüğü” meselesi.

Tezatla dolu bir cemiyette ilmin hiç bir zaman “müstakil ve bitaraf,, olmayacağı hakikati aşağı yukarı bir asırdan beri isbat edilmiş olmakla beraber keyfiyetin XX inci asrın ikinci rubunda varacağı rezalet mertebesini hiç kimse kestirememişti, desek yeridir. Günümüzde “ilim” yapmak için müsbet ve tecrübe tarafından yoklanmış esas ve unsurlara ihtiyaç yoktur. Keyfiyet tabii ilimlerde böyle olduğu gibi içtimâî ilimlerde de böyledir. Artık “ilim” yapmak için hakikat bilinmesi icabeden, hakikat olduğuna körü körüne iman edilen bir iddiayı kuvvetle tekrar edip durmak kâfidir.

Eskiden ve bugün dahi hakikaten ilim yapmak için hiç olmazsa iki esasa riayet edilirdi:

a — Aranılan hakikatin, mutlak hakikat olmamakla beraber, hiç olmazsa muayyen devirlerde ve muayyen meseleler hakkında bir yani tek olmasına; yani aynı şey için ve aynı zaman ve mekân zarfında bir kaç hakikatın birden mevcut olamayacağına,

b — Bir de hakikati elde edebilmek için insan öğreniminin elinde akıl denilen çok kuvvetli bir aletin mevcut olduğuna; yani hakikate, ilme yalnız aklın rehberliği altında varılabileceğine, aklın üstünde veya akıldan hariç ilim tasavvur edilemeyeceğine (1).

Çok şükür ki Alfred Rosenberg ve Nazi “nazariyecileri,, — fakat yalnız onlar değil, Fransa, İngiltere ve hattâ bizde bile benzerleri — bu “saçma sapan,, şeyleri bir kenara bırakarak şu “yeni,, esasları ortaya koydular.

(1) Burada akıldan hariç ilim demekle ilmin sübjektif olduğunu söylemek istemiyoruz. Yine hakikat dediğimiz zaman metafizik manada mutlak ve değişmez bir hakikatten bahsetmiyoruz...

a — Milletleri ve fertleri harekete getiren, şöyle veya böyle düşündüren şey ırk, yani kanlarıdır.

b — Binaenaleyh ayrı kandan olan her millet için ayrı ayrı hakikatler de mevcuttur. Filân kandan olan fert için doğru olan şey başka kandan olan fert için yanlış olabilir.

c — Akıl ve mantıkla hakikate varmanın, doğruyu bulup ilim yapmanın imkânı yoktur. Zira insanlar damarlarındaki kanın sesine, ırklarının hususiyetlerine göre hakikati hissedip bulur ve benimserler.

d — Fakat Yahudi İsanın veya soysuzlaşmış demokratların dedikleri gibi dünya yüzünde yaşayan fert ve milletler arasında katiyen müsavat yoktur. Zira bunlar başka başka ırk ve kandandırlar, ırk ve kanlar arasında ise asla müsavat olamaz. Asil ırklar, yüksek kanlı insanlar olduğu gibi aşağı ırktan, bozuk kandan insan ve milletler de vardır.

e — Biz buna inanıyoruz. Biz, bizim milletimizin (Filânca milletin, işin burası konuşanın milliyetine göre değişiyor) yüksek ırka, efendi ırka mensup olduğunu biliyoruz. Soysuzlaşmağa yüz tutan Avrupa medeniyetini ancak bu kanı damarlarında taşıyan insanların kurtaracağına imanımız var; ve bu sebepten dolayı dünyayı baştan diriltmek için bir kan aristokrasisi kuracağız.

f — Her milletin mensup olduğu kana göre kendine has bir hakikati olduğunu söyledik, fakat kanlar arasında müsavat olmadığı gibi bu hakikatler arasında da müsavat yoktur: Yüksek kanlı milletin hakikati, tabiatıyla öbür milletlerin hakikatine galebe çalacaktır. En yüksek ırk ve kandan olan milletimizin hakikati, hakikatlerin en doğrusudur.

g — Yahudi ilminin, yani mantık ve tecrübe sayesinde elde edilen neticelere istinat eden ilmin, vardığı neticeler aşağı ırk ve kandan olan milletlerin, köle

milletlerin inandığı şeylerdir. Yüksek ırk ve asil kandan olan milletimizin bu ilmin hakkındaki yanlış kanaatlerini düzelterek ona, böyle saçma sapan, soysuzlaşmış kanaatleri bırakarak, kendi kanının hakikatlerine inmasını öğreteceğiz. Bu da milletimizin bilâ kaydı şart Mythelere inanmasıyla kabil olacaktır. Eski cermenler (burada her hangi bir kavim de zikredilebilir) mantıkî olarak düşünmezlerdi, yani kablel mantıkî (prélogique) bir tarzda düşünürlerdi. Almanın mantıkî olarak düşünmesi onun kendinden çok aşağı olan Yahudi ırkının hakikatlerine inanmağa başlaması demektir. Almanı (yine burada başka bir millet ferdi de zikredilebilir) kaybettiği mevkie tekrar çıkarabilmek için onu, bugün, XX inci asırda, eski cermenler gibi Mythelere inandırarak kablel mantıkî bir tarzda düşünmeğe alıştıracğız.

Görüldüğü gibi Mythe, mantıkî olmayan ve fakat yüksek kan ve ırdan olan ferdin mutlak surette inması icap eden bir "hakikattir". Bu raddeye varan ilim hokkabazlığı kütleyle gayri-mantıkî olarak, taşıdığı kanın sesi sayesinde bulduğu "hakikatlere" inanmak mecburiyetinde olduğunu söylüyor. Bu Mythelerden bir tanesi ve en esaslısı, kolaylıkla anlaşılacağı gibi, bizzat kan üstünlüğü ve dolayısıyla "can" yani ruh üstünlüğü palavrasıdır. Kendini bilen her hakikî nazi — ve yalnız nazi değil her modern mürtecî— mensup olduğu camianın "can ve kan" üstünlüğüne inanmak mecburiyetindedir; bu "hakikat" Yahudi ilmi tarafından reddedilse dahi...

Şimdi asıl meseleye gelecek olursak "İnkılâpçı ve terakkiperverim,, diyen bir gençlik tarafından neşredilen bir beyannamede "neslimizin can ve kan üstünlüğüne inanıyoruz" misüllü ibareler acaba ne ifade ediyor? Beyannameyi imzalayan Abidin Dino'yu şahsen tanıdım.

ğım için onun burada bilerek bir nazi demagojisi yapmak istemediğinden eminim. Fakat, dikkat edilsin, bilerek diyorum; zira “neslimizin can ve kan üstünlüğü” şiarı haddi zatında yaratılmak istenilen bir Mythedden başka bir şey değildir. Filhakika bir ırkın kan üstünlüğü veya bir neslin kan üstünlüğü iddiaları arasında mahiyet bakımından hiç bir fark yoktur. Zira her ikisi de hakikatte mevcut olmayan, hakikî ilim, yani nazi tabiiyle Yahudi ilmi, tarafından tetkik ve kontrol edilmesine imkân olmayan, bu ilim tarafından reddedilen bir mefhuma, kana ve cana, istinat ederek bir üstünlük iddiasında bulunuyorlar. Öyle bir üstünlük ki buna mutlaka inanılması lâzım ve yeni nesilden olan her ferde otomatikman şamil... Yani bir Mythe. Evet tam manasiyle Rosenberg vari bir Mythe. Zira bu üstünlüğü ispata da hacet yoktur. Çünkü bunun ispat etmek için lâf değil, iddia ve inan değil eser yani Yahudi ilminin ölçülerine göre bir delil lâzım.

Halbuki “yeni nesil” bu delile hacet görmeden kendinin eski nesilden üstün olduğuna inanmış bulunuyor. Çünkü o üstün bir can ve üstün bir kana maliktir; yani tıpkı daha mantık devrine varmayan cermen kabileleri gibi prélogique bir tarzda düşünmeğe çalışıyor. Gél de sen bundan sonra Bozkurt, Ergenekon, Kopuz veya Türklüğün ırkçı ve şovenlerine saçma sapan şeyler iddia ediyorsunuz de! Evet Âbidin Dino ileri ve inkılâpçı gençlik namına, yeni nesil namına, konuşmak iddiasında bulunanlar; daha ileri giderek onun namına beyanname imzalayanlar böyle mânâsız şeyler iddia ederlese bilmem işin sonu nereye varır. Nereye gidiyoruz, nereye gidiyorsun, Quo vadis Abidin?

Görüldüğü gibi sistemsiz ve düşünülmeden başlanılan, sarih muhteva ve metalibattan mahrum, plate-

forme ve programsız bir hareket, sırf sanat sahasında dahi olsa, insanı en umulmadık yollara götürebiliyor.

İleri gençlik, yeni nesil namına konuşmak cesaretinde bulunanların her şeyden evvel bu basit, bu iptidai şeyleri bilmeleri lâzımdı. Yoksa ne bugün ne de yarın için ileri Türk gençliğinin hiç bir sahada Mythelere ihtiyacı yoktur. Ona herşeyden evvel lâzım olan şey mantikî ve konsekan bir zihniyet tarzı, imanı reddederek yalnız kanaati tanıyan berrak bir kafa ve bu kafayı hizmetine koyacağı canlı, insanî ve geniş bir millî idealdir. Etrafına bak Âbidin bu saydığım şeyleri kaç kişide görüyorsun? Etrafına bir kere daha bak Âbidin, Osmanlı Mytheleriyle dolu gözlere bak; veya "genç" neslin paraya, zevke ve posta tapan "masum" çehrelerine bak ve sonra bana samimî olarak söyle: Yarınki Türkiyenin neye ihtiyacı olacak? Berrak düşünceli, geniş idealli vatandaşlara mı, yoksa Mythelerle gark olmuş şaşkın vicdanlı, beşiğinde paslanmış post avcularına mı? Her türlü Mythelerle çarpışmamız lâzım gelirken nasıl olur da Mythe yaratmağa kalkışırız? Bir kerre daha tekrar ediyorum gençlik namına konuşmak iddiasında bulunanların bütün bunları bilmeleri lâzımdı.

4 — Tanzimata kadar devam eden "hakikî, halis ve tezatsız âlem,, meselesi.

Bana kalırsa hakikî Avrupalı ile, yani hakikî ilim ve sanat Avrupasıyla ilk defa temasa geçen, ve daha mühimmi onu Türkiyede ilk anlayan, vatandaşlar olduklarını iddia eden bir "nesil,, veya grubun her şeyden evvel bu Avrupanın ilim metodunu, görüşlerini kavramış, benimsemiş ve icabında tatbik edebilecek kabiliyette olması lâzımdır. Halbuki ne görüyoruz? Hakikî Avrupayı tanımış, hazmetmiş ve etrafına onun ilim ve sanat gözüyle baktığını iddia eden yeni-neslin "mümes-

silleri" bize tanzimattan evvelki "hakikî, halis ve tezatsız" âlemden bahsediyorlar.

Hakikî ve halis kelimelerinin ne mânaya geldiklerini kestirmek epeyce güç olmakla beraber, cümlenin gelişinden beyannameyi imzalayanların bu tabirlerle "Tanzimatta evvelki âlem tekemmül etmiş, tekâmülün son mertebesine varmış, **mutlak** surette iyi olan bir dünya idi" demek istedikleri anlaşılıyor. (Zira unutmayalım ki aynı zamanda bu âlem tezatsızdı.)

Şimdi soruyoruz, hakikî Avrupanın Dekarttan Engelse kadar ve ondan sonra günümüzde modern rasyonalizm ismini alan cereyanı Türkiyede ilk defa olarak benimsemiş ve tatbik edecek vaziyette olduğunu idda eden gençliğin "mümessilleri,, nasıl olur da böyle Aristo mantığının en skolâstik şek'liyle düşünölmüş mutlak ve kat'î mahiyeti haiz iddialar serdedebilirler? Sen Toma (Saint Thomas) ve Sen Ögüsten (Saint Augustin) nin ruhları şâd olsun amma; modern Avrupa ilminin "hakikî ve halis" bir âlemden bahsetmenin saçma olduğunu mükerren ispat ettiğinden acaba "genç mümessillerimizin" haberleri yok mu? Haberleri varsa, kullandıkları bu metafizik lisan nedir? Haberleri yoksa karşımıza ne diye ağız dolusu isim kalabalığıyla çıkıyorlar? Nerede kaldı izafet nazariyesi? Paskal, Dekart Diderot, Kant, Hegel, Fuerbah, Engels ve modern rasyonalizm nerede kaldı? Soruyorum Abidincğim, bugün de şaheser yaratabilmeniz için o hakikî ve halis âleme dönmemizi mi tavsiye ediyorsunuz?.

Fakat işin daha mühim tarafı var: O âlem yalnız "hakikî ve halis" değil aynı zamanda **tezatsız**miş da. Doğrusu bu Avrupai görüşe hayran olmamak mümkün değil; hakikaten bir "âlem,, siniz mümessil beyler! Zira Tanzimattan evvelki Osmanlı ve diğer Türk cemiyetlerine **tezatsız bir âlem** demek için hakikaten yüksek ilim

ve irfan sahibi olmak lâzım. Fakat acaba Avrupa ilmiyle mücehhez olan “genç mümessiller” tezat kelimesinden ne kast ediyorlar? Bunun izahını kendilerinden bekliyoruz; her halde tezat kelimesinin hususî, kendilerince malûm, ve Avrupai olmayan bir manâsı olsa gerek. Belki bunu da “Şark ilmine” olan derin vukûfları sayesinde keşfetmişlerdir. Fakat bildiğimize göre, tezatsız bir âlem demek, bünyesinde hiçbir ziddiyet olmayan bir cemiyet, fertleri her bakımdan ve bilhassa iktisadî bakımdan müsavî şartlar içinde bulunan yani iktisadî münasebetlerini ve dolayısıyla içtimaî münasebetlerini o suretle tanzim etmiş ki bunların normal işleyişinden fertlerinden hiç kimse mutazzır olmayan bir cemiyet demektir. Biz tezatsız cemiyeti bütün iktisadî ve dolayısıyla içtimaî inkişafına tam mânâsıyla hâkim ve bu sebepten dolayı hiç bir engele tesadüf etmeden ve çarpışmağa hacet bırakmadan alabildiğine, fakat rasyonel bir şekilde, ilerleyerek ferde her sahada azami inkişaf imkânları veren cemiyet sanıyorduk. Beyanname sahiplerinin benimsediklerini iddia ettikleri Avrupa ilmi de tezatsız bir cemiyetin ancak böyle olabileceğini söylüyor. Acaba hangi “derin” görüşle “genç mümessillerimiz,, Tanzimattan evvelki âlemde bu vasıfları sezebiliyorlar?

Biz tezatsız âlemin ancak istikbalde tahakkuk edebileceğini zannediyorduk; halbuki o Tanzimattan evvel mevcut imiş: Öyle mi “ileri,, gençlik; tezatsız âlemi mazide mi arayacağız?. Doğrusu Avrupa ilmini tam mânâsıyla benimsemişsiniz!

5 — Mucize Çapında azametli ahmaklar meselesi.

Fakat “genç mümessillerimizin şaheserleri” ancak Tanzimat hareketini ve Tanzimat sonrası Osmanlı cemiyeti ve bu devirde yetişen büyük Türkler hakkında verdikleri hükümlerle meydana çıkıyor.

İlk önce acaba “beyannamede” söylendiği gibi Tanzimat hareketi ve Tanzimat sonrası Osmanlı İmparatorluğunda “mutlak bir aciz, sefil bir iflâs, eşsiz bir apışma” ya mı şahit oluyoruz? Tabiri diğerle Tanzimata kadar “hakikî, halis ve tezatsız” bir âlem olan Osmanlı cemiyeti Tanzimattan sonra mutlak bir inhitat manzarası mı arz ediyor? Tanzimat hareketinin mahiyetini tayin meselesinin, bizce, bugünkü Türkiye için pek mühim olduğundan genç neslin müsaadesile bu nokta üzerinde biraz uzunca duracağız.

Filhakika acaba Tanzimat ve Tanzimat sonrası devresinin mahiyeti nedir? Bu devre mutlak surette bir soysuzlaşma ve dağılma devresi midir? Yoksa Osmanlı imparatorluğu ve cemiyetinin yıkılma ve son çökme safhası olan bu devre aynı zamanda yeni tipte, Avrupavari bir cemiyet olacak olan Türk cemiyeti ve Türk milleti için bir doğma, bir başlangıç devresi midir? Bize göre Tanzimattan Büyük harp başlangıcına kadar olan devrede mutlak olan şey yarı derebey, bürokratik, merkantil Osmanlı cemiyetinin yıkılması ve yeni olan şey de bu yıkılışa müvazi olarak inkişaf eden, bu yıkılışı kolaylaştıran, bu yıkılışın sebebi ve aynı zamanda neticesi olan bir cemiyet tipinin doğup büyümesi, yeni bir içtimai nizamın temeli atılması ve nihayet modern Türkiye ile kat’i olarak meydana çıkmasıdır.

Şimdi acaba bu devre zarfında “Avrupalılaşma” davasında Türk sanatkâr ve münevverinin **mutlak** (ben çizdim M. D.) olarak arzettiği levha derin bir aciz, sefil bir iflâs, eşsiz bir apışma felâketinden başka bir şey değil midir?

Genç neslin “mümessilleri” müsaade ederlerse kendileri kadar hem vücut ve hem de kafaca genç olan aptiâcızın bu kanaate de iştirak etmediğimi arz edeyim.. Filhakika acaba “Avrupalılaşma davası” ne demektir?

Bence, rahmetli Osmanlı cemiyetinden kalan, bu tâbirin bir tek mânâsı vardır, o da ne şalvarı çıkarıp pantolon, ne fesi çıkarıp şapka giymek, ne rakı yerine şarap içmek, ne de kuzu yerine domuz eti yemektir; Avrupalaşmak tabiri, istensin istenmesin, burjualaşmak demektir. Zira buudu mücerrette yüzün bir Avrupa yoktur. Taklit edilmek istenilen Avrupa gerek Cromwell hareketi ve ondan evvelki ve sonraki hareketlerle, gerekse Büyük Fransız inkılâbı ve ondan evvelki ve sonraki hareketlerle derebey nizamını, derebey cemiyetini yıkmış ve yerine büyük sanayi'in ve günümüzde malî sermayenin hâkim olduğu bir iktisadî ve dolayısıyla içtimai nizam kuran Avrupadır.

Bu nizama sosyoloji ilmi, burjuva nizamı veya kapitalist nizam diyor. İki âlemin, Şark ve Garbın, yer ile gökünü birleştigi yerde bulunan sizlerin buna ne isim takacağınızı kestiremiyorum; fakat muhakkak olan bir şey varsa o da Avrupayı taklit etmenin, Avrupalaşmak istemenin burjuva olmak istemekten farksız olmasıdır (1). Bunu istemek için de başlıca şart bizde de burjuva unsurların, hiç olmazsa, Tanzimattan beri, mevcut olmasıdır. Zira onlar olmasaydı, Avrupalaşmak kimin aklına gelirdi?

Fakat Avrupalaşmak istemek aynı zamanda, tıpkı Avrupa burjuazisinin vaktiyle yaptığı gibi, mal, can ve emniyeti istemek ve bunları elde etmek için derebeylik veya feodal - bürokratik Osmanlı devletine karşı dövüşmek demektir.

Şimdi acaba siyasî sahada olsun veya sanat ve fikir sahasında olsun Osmanlı münevveri bunu yaptı mı?

(1) Bu sözlerimle şahıslarınıza toz konduruyorum zannedilmesin. Zira Osmanlı imparatorluğundaki temayülden bahsediyorum.

Yoksa **mutlak** surette “derin bir aciz, sefil bir iflâs, eşsiz bir apışma” mı gösterdi? Bana kalırsa Osmanlı siyaset sanat ve fikir adamı bunu pekâlâ yaptı ve başarabildi. Fakat Osmanlı burjuazisinin kuvvet ve kudreti yani bizdeki sermaye terakümünün hususiyeti ve rastladığı güçlüklerin göz önünde bulundurulması lâzımdır. Bizdeki fikir ve sanat adamının az çok cılız olması ve bir türlü memleket sınırlarını aşamamasının sebepleri, —bize garip görünen, derebeylik ve ümmet telâkileriyle karışık modern fikirleri— memleketin inkişafındaki hususiyet göz önünde bulundurulacak olursa pek kolaylıkla anlaşılır. Zira bunlar, nihayet, memleketin içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal şartların birer aksinden başka bir şey değildirler. Bu şerait tahtında büyüyen cılız, darmadağın ve bir taraftan derebey unsurlarıyla alâkasını tamamen kesemediği gibi, diğer taraftan dünya emperyalizmi karşısında istikbalinden de emin olmayan bir burjuazi ancak bu surette düşünür ve hareket edebilirdi. Fakat unutmayalım ki bizde derebeyliği tepeleyen ve Abdülhamit istipdadı gibi koyu bir irtica ile pençeşerek ikinci Meşrutiyet gibi son derece mühm bir hamleyi yapan kuvvet yine bu “derin bir aciz, sefil bir iflâs ve eşsiz bir apışma” içinde çırpınan Osmanlı olmuştur.

Evet baylar memlekette yegâne mümessili olduğunuzu davul, dümbelele ilân ettiğiniz Avrupa ilmini hakikaten benimsemiş olsaydınız, bu kadar basit hakikatler üzerinden dört nala geçip gitmezsiniz. Zira ne yapsak, ta siz de ben de, o beğenmediğiniz Tanzimat sonrası devresinde doğmağa başlıyan Türk milletinin bir devamıyız. Bazı şovenlerin yaptığı gibi tarihimizi bilâ kaydü şart methedelim, dünya bizimle başlasın, demiyorum. Fakat modern görüşleri, en ileri fikriyatı temsil ettiğimizi söyleyen ve en mükemmel ilmî metoda

sahip olduğumuzu iddia eden bizlerin her şeyden evvel vazifesi tarihimizde cereyan eden vakalara hakikî çehre ve kıymetlerini vermektir. Yoksa, daha henüz pek te ispat edemediğimiz kıymetimize inandıracak bir kaç kişi bulacağız diye, bunları top yekûn red ve inkâr etmeğe kalkışırsak hem gülünç olmaktan kendimizi kurtaramayız, hem de tarih önünde yapmakla mükellef olduğumuz vazifeyi ihmal etmiş oluruz. Binaenaleyh hep beraber itiraf edelim ki Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanatkâr, münevver ve siyasilerimiz, birer beynelmilel şahsiyet olmamakla beraber, kendilerine düşen tarihî vazifeyi anlayıp yapmışlardır. Zira istesek de istemesek de feodal Osmanlı cemiyetini yıkan ve bugünkü modern nizamın tohumlarını atan onlar olmuştur.

Genç mümessiller müsaade ederlerse aynı bahis üzerinde biraz daha duracağız. Beyanname aynen şöyle diyor: "Jeune turc tipile inkılâbı, Edebiyatı Cedide ile sanatı ve Kamusu Felsefe ile tefekkürü kurduğunu vehmeden Tanzimat ve Tanzimat sonrası sanat ve fikir adamı gününde ne maziyi ve ne de istikbali, ne Şarkı ve ne de Garbı anlayabilmiş mucize çapında azametli bir ahmaktır."

Ne büyük bir ekseriyetinin hiç bir lisan bilmediği halde dilimize henüz tercüme edilmeyen Paskal, Derrt, Sent Böv, Rönan, Flober, Zola, Bodler, Rembo, Şiller, Lesing, Kant, Hegel, Engels, Bayron, Mayakovskiye nereden, ve nasıl okuduklarını kestiremediğim ve ne de Şark lisanlarını nerede öğrendiklerini bilmediğim yeni gençlerle kendini dev aynasında görmemekle beraber içinde buldukları son derece gayri müsait şart altında bile, şöyle veya böyle, vazifesini yapan Tanzimat ve Tanzimat sonrası nesillerinden bilmem hangisi mucize çapında bir ahmaktır. Fakat burada mu-

hakkak olan bir şey varsa o da Tanzimat ve sonrası sanat ve fikir adamına "mucize çapında azametli bir ahmak" demekle yeni neslin "muhterem mümessilleri" nin ne yaptıklarını bilmedikleridir.

Filhakika unutmayalım ki "ahmak,, diye tavsif edilen bu nesil içinden Namık Kemal ve Tevfik Fikret gibi Türk tarihinde nadir yetişmiş simalar çıkarmıştır. Ven en mühimmi bu şahsiyetleri adamakıllı benimseyen yeni Türk nesli daha dün bunlara bağlılığını ilân ediyordu. Evet inkılâpçı gençlik daha dün Fikretin şahsiyetine dil uzatan veya uzatmak hevesinde bulunan asrî softalara karşı "Fikret Türkiyede hakikî ümanizmi ve terakkiyi temsil eder; bizim millî şairimiz softa Mehmet Âkif değil, Tevfik Fikrettir." diye barbarbağırıyordu. Fikrete ahmak diyenler bunları ne çabuk unuttular? Bu da bize yeni nesil "beyannamesinin" hiç düşünülmeden, gelişi güzel kaleme alındığını bir kere daha ispat ediyor.

Hayır ne Namık, ne Fikret, ne de aynı boyda olmayan arkadaşları "ahmak" değildirler. Asıl ahmaklık son sistem Avrupa ilmiyle mücehhezim diye ortaya çıktıktan sonra böyle saçmalar parlamaktadır. Namık ve Fikret görüşlerindeki bir çok sakatlıklara, noksanlara ve hattâ yanlışlara rağmen bizim inkılâp ananemizin ilk kurucuları arasındadırlar. Bu günü kurmaya yardım edenleri yarını kuracak olan bizlerin hem anlaması hem de takdir etmesi lâzımdır. Zira asıl inkılâpçılık hiç bir zaman her şeyi red ve inkâr demek değildir. Hakikaten inkılâpçı olan bir gençlik her şeyden evvel kendi millî tarihindeki inkılâpçıları benimsemek, kendine bir millî inkılâp ananesi aramak mecburiyetindedir. Bu sebepten dolayı Namık ve Fikret gibi şahsiyetler önünde, onların hakikî mahiyetlerini yani mensup oldukları içti-

maî zümreyi ve müdafaa ettikleri menfaatleri bilerek, tarihimize işgal ettikleri yeri bilerek, hürmetle eğilmek mecburiyetindeyiz Zira, idealist bir gençlik ancak idealleri için çarpışmış, davaları için döğüşmesini bilmış adamları tanımak ve takdir etmekle yetişebilir.

6 — Umumî harbin memlekete mal olduğu felâket meselesi.

Umumî harbin memlekete mal olduğu büyük felâket ve acıları hiç kimse ne anlattı ne de tasvir etti diyorsunuz. Çok doğru bir söz. Evet kimse, hiç kimse;

“Büyük Harpte açlık, karanlık, hastalık, ve istirap örsünde döğüle döğüle pişen neslimiz...” dahî kendinde bunu yapacak kudret ve cesareti bulamadı. Burada mutlak surette haklısınız. Fakat bu sözleri söylerken unuttuğunuz iki mühim nokta var.

Birincisi, bu yazının başında da söylediğim gibi, büyük harp darbesini Türk cemiyetinin Avrupa cemiyeti gibi temelinde hissetmemesidir. Filhakika daha henüz millet şeklini almaya başlayan Türk cemiyeti içinde yaşayan fertlerin kafasında büyük harp bir bomba gibi patlamamıştır. Biz de fert büyük harbi gözleri açılarak ve bütün inandıklarını tekrar yoklıyarak karşılamamıştır. Bizde büyük harp her hangi bir harp gibi geldi ve geçti. Tek tük kafalarda yaptığı sarsıntı ise Türk İnkılâbı hadisesi tarafından kâfi derecede tamir ve tedavi edildi: Namık İsmail, Vehbi Sarıdal ve daha bunlara benzeyen irili ufaklı yüzlercesini hatırlıyalım. Bunlar büyük harp felâketini ve bu felâketten fert ve cemiyet için çıkarılması icabeden neticeleri anlar gibiler, belki de bir an için anladılar. Fakat bu hususta bir kaç makaleden maada, eser yazmadılar ve yazamazlardı da.. Yazsalar bile onları anlayacak, bü-

yük harp darbesi altında aynı şeyleri hissetmiş fakat ifade edemiyen kütle memlekette henüz mevcut olmadığı için eserleri "tatlı bir seda" dan başka bir şey bırakmadan unutulur, giderdi.

Halbuki Avrupa için vaziyet bambaşkadır. Orada büyük harp darbesi altında meydana gelen ruh ve düşünüş inkılâbı, bir kaç yüz münevvere değil, binler ve binlerce münevverle onlardan pek daha mühim olan milyonlara varan halk kütlelerine müşterekti. Siperde veya cephe gerisinde aynı hayatı yaşayan, aynı acılar, aynı ıstırap önünde ve altında kıvranırken aynı şeyleri düşünmüş olan münevver ve halk adamından müteşekkil bu geniş insan kalabalığı artık yoklanması, baştan tartışılıp, gözden geçirilmesi zarurî olan kıymetlerden bahseden bir eser karşısında lâkayt kalamazdı. Bu sebepten dolayı büyük harpten sonra Avrupada gün gören inkılâpçı sanatkâr ve inkılâpçı münevver tipi hem geniş kütlelerin ifade edemediklerini, söyliyemediklerini mükemmelen canlandırıyor ve binaenaleyh büyük bir râğbet görüyor, hem de aynı zamanda bizzat içtimai zaruretlerin doğurduğu, meydana koyduğu zarurî bir tip oluyordu. Bunu anlamak için meselâ Romain Rolland'ın, harp ertesi yazılarına, Barbüsün "Ateş" Remarque'in "Garp cephesinde yeni bir şey yok,, Rolland Dorgeles'in "Tahta haçlar,, Malraux'nun "İnsanlığın hali(1) John dos Passosun (1919) isimli romanlarının yaptıkları tesir ve gördükleri râğbete bakmak kâfidir. Doğmalarına imkân olmamakla beraber, bu neviden eserlerin harp ertesi bizde gün gördüklerini farzedecek olursak acaba kaç tane kari bulabilirlerdi?

Saniyen, hiç olmazsa birinci nokta kadar ehemmi-

(1) Bu eser üstelik Nobel mükâfatını da kazanmıştır.

yetli olan, bir mesele var; o da bizde büyük harbi takip eden İstiklâl harbinden ve bilhassa 1925 den sonra, matbuat hayatının aldığı intizamlı şeklidir. Pek kolaylıkla anlaşılır ki büyük harp ve acıları ancak Avrupa'nın Fransa, İngiltere ve Weimar Almanyası gibi klâsik matbuat hürriyetine malik olan memleketlerde anlatılabilirdi. Dikkat edilirse mahiyet, yani çağ, bakımından Fransa, veya Weimar Almanyasından farksız olan ve büyük harbin acılarını tıpkı onlar gibi çeken ve hisseden İtalyada da hemen hemen bu nevi esere rast gelmek mümkün değildir; ve sorarım size dünya sanat ve fikir tarihinde mühim bir mevki olan İtalya acaba neden harp sonunda dudaklarını sımsıkı kapadı ve sustu? Acaba çektiklerini ifade edecek sanatkâr ve münevver mi yoktu? Yoksa İtalyan halkı büyük harp felâketini hissetmemiş miydi??. Şüphesiz bunların ikisi de değil...

7 — Şarkın ve Garbın hakiki ve kıymetli sanat ve fikir âlemiyle ilk temasa geçen nesil bizimkidir, diyor-sunuz.

Bunun böyle olmasını ben de sizinle beraber ve sizler kadar istiyorum. Fakat mesele temasa geçmekte değil, bilhassa Garp için, onu anlayıp, hazmedip benimsemektedir. Yani bir yandan en ilmî metodu benimsek derken diğer taraftan bu metoddan haberi bile yokmuş gibi iddialar ortaya atmamaklâzım.

Sonra benimsemek de kâfi değil, ilmî görüşü, geniş Avrupa ufku ve umumiyetle yeni ufukları Türk vatandaşına her gün biraz daha sarahat ve sanatla açmak lâzım. Zira "revision des valeurs", kıymetleri baştan tartma, ameliyesini başlayıp başararak derebey mefhumlarından kafasını ve vicdanını kurtarmış yeni kafalı vatandaşları ancak bu suretle hazırlayabiliriz.

BİR KAÇ SUAL

Şimdi "Yeni nesil" nâmına beyannameyi imzalayanlara ve yeni nesil namı altında toplanan gençlere açıkça soruyoruz:

1 — Ne istiyorsunuz? Zira hakikî maksadınızı sarih metalibat halinde bugüne henüz ortaya koymuş değilsiniz. Yaptığınız gürültü nazarı dikkati celbetmek için bir tabye bir tatik olsa dahi gözler kâfi derecede size çevrildi: Artık açık konuşmak lâzım.

2 — Sanat telâkkiniz nedir? Bildiğiniz gibi Avrupa deyince akla ne bir tek sanat telâkkisi ne de bir tek dünya görüşü gelir. Sanat dediğiniz zaman ne kast ediyorsunuz? Sanatı ne şekilde tasavvur ediyorsunuz? Bir kelimeyle bize hangi zaviyeden, hangi metodla tasarlanmış eserler vermeği vaad ediyorsunuz? Bunu mutlaka ve mutlaka yapmak mecburiyetindediniz; kendinize mutlaka bir sanat telâkkisi edinmek zaruretindediniz; ve en mühimmi; bu sanat telâkkinizi mutlaka açık ve herkes tarafından anlaşılır bir lisanla formüle etmelisiniz. Zira pek haklı olarak beğenmediğiniz bu gün hayatta olan eski neslin dizkapağınza güçlkle yükselebilen bir cüce olduğunu ancak bu suretle ispat edebilirsiniz.

3 — Felsefi ve içtimaî görüşleriniz nedir? Zira hepimizin bildiği gibi, bugün sanatkâr dendiği zaman yalnız sanatı hakkında bir fikir edinmiş adam kastedilmez. XX inci asırda sanatkâr sanatı ile cemiyetin derin ve karşılıklı bağlarını kavramış ve binaenaleyh, muayyen bir dünya görüşünü benimsemiş olan adamdır. Muasır sanatkârı eski sanatkârdan ayıran nokta işte buradadır. Eski sanatkâr bu dünya görüşüne, bu felsefi

ve içtimai kanaate hiç şüphesiz sahipti; fakat buna sahip olduğunun farkında değildi. O kendinin sanattan başka davası olmadığına inanırdı ve sanatı da başlıbaşına bir dava zannederdi. Bunun aksine olarak XX inci asır sanatkârı cemiyet içindeki mevkiinin şuuruna varmış, sanatın insanlık davasını tahakkuk ettirmek için bir vasıttan ibaret olduğunu anlamış, insanı kurtarmak için sanatın oynayabileceği büyük rolü kavramış ve binaenaleyh muayyen bir dünya görüşüne şuurla sahip ve şuurunu o görüşü tahakkuk ettirmek için kullanan bir mücahitten başka bir şey değildir; yeter ki bu sanat hiç bir vakit sanat vasfını kaybedecek kadar bayağılaşmasın...

4 — Beyanamede tavzih edilmesi lâzım olan noktalardan biri de: Bu ileri sürülen (daha doğrusu yakında ileri sürdüğünüz) hususları ne şekilde, nasıl, hangi vasıtalarla tahakkuk ettirmeği düşündüğünüzdür. Meselâ D gurubu ressamı gibi bir topluluk mu kurmak istiyorsunuz. Yoksa bir veya bir kaç mecmua etrafında mı toplanacaksınız; veya yevmi gazetelerin sizlere sütunlarını açmalarını mı istiyorsunuz? Hükûmet ve Devletten ne gibi yardımlar isteyebilirsiniz? Memleketi tanımak ve memleket seviyesini yükseltmek için neler yapmak veya yaptırmak istiyorsunuz? Vesaire vesaire..

Zannımıza göre kuru gürültü ve boş iddiadan ibare olmayan bir beyannamenin her şeyden evvel bu dört noktayı gün gibi açık bir tarzda ifade etmesi lâzımdı. Böylelikle hem efkârı umumiye tatmin edilmiş olurdu; hem de müphemiyet ve mübalâğa içinde yüzdüğünüzü görerek "Davanıza,, iltihak etmekten çekinen bir çok genç münevveri kazanırdınız. Zira biz ve bizim gibi bir çok gençler nereye gittiğini söyleyemeyen, "can ve kan üstünlüğünden" bahsedecek kadar sapıtan yaman tak-

tikçilerden, pek haklı olarak, çekinmek mecburiyetindeyiz.

BİZE GÖRE DAVA

Şimdi acaba memlekette bir eski yeni kavgası yok mu? Hiç şüphesiz böyle bir kavga mevcut ve tarihi de dün başlamamıştır. O halde davanın esası nedir, yani bu çatışmaya sebebiyet veren ne? Bize göre mesele yalnız basit bir maişet kavgası olmayıp temelleri daha derinde; dünkü ve kısmen bu günkü Türk cemiyetindedir.

Kanaatimize göre meselenin maişeti alâkadar tarafı şu şekilde ifade edilebilir:

1 — Bu günkü matbuat hayatımız sanat ve fikir bakımından pek değerli olmayan, babadan kalma, yani Osmanlı İmparatorluğundan miras, bir kaç şahsın inhisarı altındadır. Bu sebepten dolayı, yetişmek isteyen, genç muharrir ve sanatkarlarımız eser verebilecek imkân ve saha bulmak şöyle dursun kalemleriyle geçinmek istedikleri takdirde açlıktan ölmeye mahkûm ediliyorlar.

2 — İmkânsızlıklar içinde kıvranan genç münevverin yegâne bulabildiği iş: Lisan bildiği ve genç olduğu için en yıpratıcı işlere uzun müddet dayanabileceğinden dolayı, eser ve kalemını reddeden gazete sahibi tarafından, ayda 50 - 60 lira mukabilinde musahhihlik veya benzeri bir işte kullanılmak oluyor. Sonrası malûm, ya genç münevver bu teklifi kabul ederek musahhihliğine dalyor ve eğer bir müddet sonra sıhhatini kaybederek her hangi bir hastane köşesinde ciğerlerinin tedavisi veya "ruh" teslimiyle meşgul olmazsa muhakkak surette istidat ve kabiliyetini kaybederek ale-

lâde bir adam olarak körlenip kalıyor. Bu teklifi kabul etmiyerek memur ve benzeri bir iş tuttuğunu farzedecek olursak ne kendini inkişaf ettirebiliyor, ne mesleğine bağlanabiliyor, ne de, tam manasiyle muharrirlikten ayrılabilir; yani, iki cami arasında beynamaz, körlenip gidiyor.

3 — Bir kaç gencin bir araya gelerek çıkardıkları mecmua veya açtıkları bibliyoteklere gelince yine para derdinden sabun köpüğü gibi sönüp gidiyorlar.

4 — Bu da yetmiyormuş gibi piyasanın hâkimi mutlakı olan babadan kalma muharrirlerimiz kendilerine rakip çıkmasın diye yeni neslin her hangi bir sahada yükselmemesi için ellerinden geleni yapıyorlar.

Hülâsa günün efendisi muharrirlerimize ve efendileri olan gazete veya büyük kütüphane sahiplerine göre gençlik kullanılsa kullanılsa ancak kendilerine kâr getirmek için kullanılabilir; yoksa yükselmesine asla müsaade edilemez. Bâbîâlinin içyüzünü "bilenler" ve bizzat gazete patronları da "vicdanlarını" yoklasınlar ve yazılarını bile okumadan "iş yok" diye geri çevirdikleri gençleri hatırlasınlar.... Bugün işittikleri kuru gü-rültü onların bir kısmının programsız, ulu orta, düşün- nüp tartmadan yaptıkları bir nümâyışten başka bir şey değildir...

Buraya kadar meselenin maişet tarafını alâkadar eden cihete temas ettik; fakat bir de yeni eski davasının fikriyat tarafı mevcuttur. Şöyle ki:

Bugün neşriyat âleminimize hâkim olan simaların, inkılâpçı Hüseyin Cahit, Refik Halit ve benzerleri bey- ler de dahil olmak şartıyla, hemen hemen hepsi tarihe karışan Osmanlı İmparatorluğu dahilinde yetişmiş, o- nun fikriyatı, düşünüş tarzı ve mefhumlariyle yuğur- ulmuş kimselerdir. Kendi nazarlarında demokrat, libe-

ral ve geniş fikirli olan bu şahıslar hakikatte XX inci asrın meselâ kadın ve halk gibi mefhumlara verdiği manaları bile bir türlü modern zihniyetle kavrayacak vaziyette değildirler. Halbuki genç türk münevveri kısmen inkılâbın pek sarîh te olmasa getirdiği yeni mefhumların ve kısmen de ileri Avrupa muhitlerinin yeni sanat ve dünya telâkkilerinin tesiri altında kaldığı için eski kelimelere yeni muhtevalar vererek ortaya çıkmaktadır. Meselâ Refik Halitle Sabahattin Âliden birer köy hikâyesi isteyecek olsak birincinin bize göstereceği köy her halde diğerinin köyünden bambaşka olacaktır. Refik Halidin köyünde iztirap ve kara cehalet bile görsek —ki bu ihtimal pek te varîr değildir— sonunda şirîn bir hikâye, güzel bir tasvirden uzaklara gitmemize imkân yoktur. Halbuki Sabahattin Âlinin köyünde, her şey güllük gülüstan olsa dahi, bir sosyal davanın mevcudiyetini, burada yaşıyan insanın daha iyi yaşamak arzusu olduğunu ve onu daha iyi yaşatmak imkânı da mevcut olduğunu hissedeceğiz. Hangi mevzuu alırsak alalım, şiir, hikâye, roman veya ilmî tetkik gençlerin yazdığında istemiyerek te olsa, insanlık davasına temas edildiğini, bir nevi ümanizmin mevcudiyetini hissedeceğiz. Halbuki eskiler bize “ebedî” temleri gevelemekten başka bir şey vermiyecekler: Ahmet Ayşeyi sevmiş, araya Mehmet girmiş, Ayşe Mehmedi sevmiş, evlenmişler; Ahmet de deli gibi olmuş kabilinden şeyler. Aradaki farka genç arkadaşlar yanlışlıkla nesil farkı diyorlar; hakikatte fark nesil değil - zira lâalettayin iki nesil arasında böyle bir farka tesadüf etmek mümkün değildir— görüş, kanaat, telâkki farkıdır.

Vaziyet bu merkezde olduğuna göre açık olan, sarîh olan şey yetişen bu gençliğin eski nesille, Bâbîâliye hâkim nesille asla uyuşamayacağıdır. Çünkü bu insan-

lar aynı dili konuşmuyorlar. O halde ne yapmalı? Acaba bir kaç acemi, toy delikanlının yaptığı gibi "savulun geliyoruz; yerlerinizi bize terkedin, artık siz bir işe yaramazsınız!" demek lâzım ve kâfi midir? Bize kalırsa ne lâzım ne de kâfidir. Zira, kuru gürültü bir tarafa, böyle şeylere bugün de yarın da pabuç çıkarcak ahmak güç bulunur. Onun için bizce herşeyden evvel yapılacak, yapılması zarurî, elzem olan iş ilk önce bir program tanzim etmektir. Meselâ program şöyle olabilir:

"Avrupanın ve bütün dünyanın yeni ve en ileri sanat telâkkileri ve görüşleriyle temasa gelen biz, kafa gençliği, yani kafaca genç olanlar, artık Türkiye içinde yeni bir edebiyat, yeni bir sanat, yeni ve ilmî görüşler edinmenin zamanı geldi kanaatindeyiz. Modern Türk kafasının artık doğmasının zarurî olduğu kanaatindeyiz. Bunun için de:

Madde 1 — Osmanlı devirlerinden kalma her türlü zihniyete karşı âmânsız bir cidal açıyoruz; yani bütün mefhumların baştan gözden geçirilmesini istiyoruz. Müdafaa ettikleri mefhumlarla beraber çürümüş veya esasen kof olan şahısları da bertaraf edecek olan bu "révision des valeurs", bu kıymetleri baştan tartma hareketine hemen, hiç vakit kaybetmeden, başlamanın zarurî olduğunu ilân ediyoruz ve bu işe başlıyoruz.

Madde 2 — Sanat, sanat için, telâkkisine karşı sanat halk için telâkkisini ileri sürüyoruz ve bundan böyle eserlerimizde halk için konuşup yazmayı vaadediyoruz.

Madde 3 — Sanat ve edebiyatta realizm sosyal taraftarıyız; yani eserlerimizde cemiyet realitelerini oldukları gibi, bütün çıplaklıkları ve ortaya koydukla-

rı meselelerle, tasvir ve tetkik etmeyi kendimize hedef ediniyoruz.

Madde 4 — Kafaca genç olanların hepsinin, yani ileri ve halk için yaşayan bir Türkiyenin her gün biraz daha fazla tahakkuk etmesini isteyenlerin, mutlaka tek bir dünya görüşü ve sanat telâkkisine sahip olmadıklarını bildiğimiz için felsefî sahada halk ümanisti veya militan ümanist ismini almayı muvafık görüyoruz.

Halk ümanizmini şöyle tarif ediyoruz:

a — Dünyanın en eski devirlerindenberi en büyük kafaların insanoglunu hür ve rahat yaşatmak için düşündükleri şeylerin XX inci asır cemiyetinin zaruretlerine göre aldığı şekil halk ümanizmidir.

b — Halk ümanizmi mücerret insanı değil geniş halk kütlelerini kurtarmak, insanı geniş kütlelerde kurtarmak, halk kütlelerini serbest ve rahat yaşatarak insanı kurtarmak isteyen cereyandır.

c — Halk ümanizmi halkın kültürünü, bilgisini, bedî zevklerini yükselterek halkı serbest kılacak.

d — Biz, halk ümanistleri bu yükselmenin maddî şeraite istinat ettiğini bildiğimiz içindir ki halkı manen yükseltmeye çalışırken onun maddeten yükselmesi için elimizden geleni yapmayı ve gelmiyeni yaptırmayı borç biliyoruz.

e — Halk ümanisti olmak sıfatiyle bütün dünya halklarının, bilâ istisna, mesut ve hür yaşamalarını candan istiyoruz. Fakat yükselmesine ve kurtulmasına yani kültür ve refaha kavuşmasına yardım edebileceğimiz halkın Türk halkı olduğunu biliyoruz ve bu sebepten dolayı halk milliyetçisiyiz.

Madde 5 — Her hangi bir Mythe'e kapılmak istemiyoruz. Kanaatimize göre Mythe yani körü körüne inanış, düşünmeden inanış hiç bir devirde hiç bir milleda faydalı olmamıştır. Bu sebepten dolayı rasyonalistiz. Hem de rasyonalizmin en ilmî şekli olan modern rasyonalizme taraftarız.

Madde 6 — Biz, halk ümanistleri, insanı Türk halında kurtarmak olan idealimizi tahakkuk ettirmek için Türk gençliğinin idealsiz ve âtil kalan büyük kısmına hitap ederek onları da bizimle elele vererek sanat, fikir ve ilmin sahasında olduğu kadar maddî sahadada da Türk halkının kalkınmasına yardım etmeye davet ediyoruz. Millî ve insanî vezifemizi ancak bu suretle yapacağımıza kaniiz.

Madde 7 — Bunun için de:

a — Sesimizi duyurabilmek için neşir vasıtası istiyoruz.

b — Gazete patronlarından sütun ve sayfa istiyoruz.

c — Devletten mecmualarımız için tahsisat, eserlerimiz için matbaa, tablolarımız için galöri, piyeslerimiz için sahne istiyoruz.

d — Ve bütün bunlarla beraber midemize koyacak bir parça ekmeğ istiyoruz.

Bir kelimeyle "hayat sahası,, değil; — zira kimseyi istismar etmeyi düşünmüyoruz— hayat hakkı istiyoruz. Memleket istikbalinin yalnız "teşviki sanayi" kanunları yapmakla değil, gençliğe biraz da nefes alma ve gelişme imkânları vermekle temin edileceğine kaniiz. Zira, istensin istenmesin, bu memleketin istikbali gençliktir; yarınki Türkiye biziz."

İcabında bir kaç madde daha ilâve edilebilecek olan böyle bir programın müphemiyetler içinde yüzen "şaheser çapında" saçmalardan çok daha faydalı olacağına kaniiz. İnsan hiç olmazsa burada "kandan ve candan" karıştıran beyannameyi okuduğu zaman düşündüğü gibi "Nereye Âbidin, Quo vadis Âbidin Dino?" demiyor.

Meseler Serisinde Çıkacak

Kıtaplar:

Yakında Çıkacak

Tanzimat Nedir

Medeni Devrim

Mevsür Fels. üny
Karamlık Temayülleri

"

Dem Nedir ?

"

"

1. & 2. Sınai İnkılâp

"

"

Çerçevde İnkılâp

"

"

TÜRKİYE SOSYAL TÜSTAN TARİH ARASTIRMA VAKFI

F: 10 kcs.